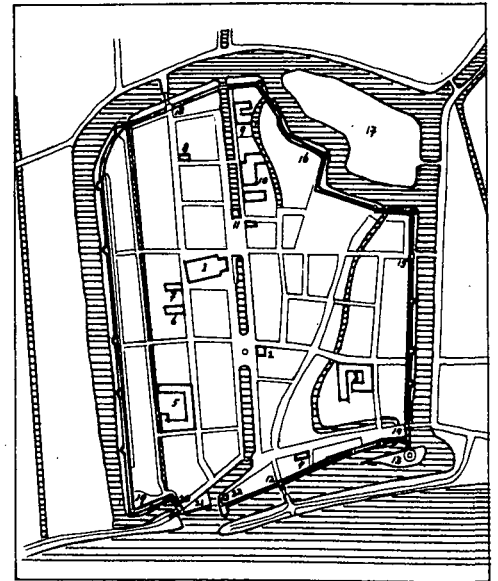

Schoonhoven of Schoonhaven?

Alweer zeker drie jaar staat de bebouwing van het terrein rond de (rivier)haven in Schoonhoven, waar voorheen de HASKO-verffabriek gevestigd was, op de agenda van Heemschut Zuid-Holland. Een mooie oude stad, een beschermd stadsgezicht zelfs, vervuilde grond en een armlastig gemeentebestuur, dat aan alle kanten klem lijkt te zitten tussen ambities en wensen enerzijds en helaas zeer beperkte mogelijkheden anderzijds.

Schoonhoven is al in de middeleeuwen ontstaan als belangrijke rivierhaven en vestingstad. Wie nu door Schoonhoven loopt ziet her en der panden die ondanks hun jongere voorgelvels, uit de 19de eeuw veelal, een veel rijker en ouder verleden daarachter doen vermoeden. De 'hoofdstraat' van de stad is natuurlijk 'De Haven' waaraan het stadhuis, de N.H.-kerk met zijn karakteristieke toren en vele voornamen huizen zijn gelegen. Op een brede overkluizing van dit water, de dam, waar tot op heden ook de markt wordt gehouden staat het Waaggebouw. Ook verderop in de stad is veel te zien dat de monumentenliefhebber interesseert en bekoort, waar onder de jongere monumenten de watertoren en de R.K.-kerk met ere vermeld dienen te worden. De stad is ruwweg te omschrijven als een tamelijk uitgerekte rechtehoek waarvan de korte zijden respectievelijk

naar de rivier, de Lek, en de Krimpenerwaard zijn gericht. De Haven doorsnijdt de rechthoek dan in de lengte vanaf de rivier landinwaarts. Tussen de rivier en de stad liggen de Voorhaven, direct aansluitend op de Haven zelf en de Scheepmakershaven. Deze laatste is op de kaart van *Blaeu* uit 1649 in volle glorie te zien: een grote, zich druppelvormig verwijdende havenkom, die op het punt waar de verbreding begint tussen twee landhoofden een dubbele klapbrug heeft om de doorgang over land vanuit de stad via de Veerpoort naar de rivier mogelijk te maken. Op de kaart tekenen zich een houttuin af en wat loodsen, echte kadebebouwing lijkt, afgaande op *Blaeu*, te ontbreken. Bij ons inspectiebezoek zien we inmiddels een heel ander beeld: een vaste stenen brug met daarnaast een vrij kleine waterpartij die, voor wie niet beter weet, eerder overkomt als een

Plattegrond binnenstad Schoonhoven.

stadsvijver, met op de achtergrond een groep fabrieksgebouwen met schoorsteen.

Het voormalig fabrieksterrein

Deze gebouwen, vrijwel alle van onbestemd ontwerp, hebben deel uitgemaakt van de HASKO verffabriek. Dit bedrijf is al enkele jaren geleden naar een nieuw bedrijventerrein aan de rand van de stad verhuisd. De directie van de fabriek heeft evenwel alle grond nog in eigendom en wil zelf, in samenwerking met een projectontwikkelaar, hier een nieuwbouwplan verwezenlijken. Het spreekt vanzelf dat uit de hierop te verwachten winst de bedrijfsverhuizing althans gedeeltelijk moet worden bekostigd. Zoals zich liet voorzien zit de adder hier niet zozeer onder het gras, als wel dieper weg in de grond. Er is sprake van stevig vervuilde grond en zoals overal elders vormen de kosten die dat met zich meebrengt een fikse hindernis bij de verwezenlijking van de plannen. De gemeente zelf is heel nadrukkelijk geen partij. Ten stadhuis kan men slechts via onderhandelen, adviseren en het toepassen van de verschillende wetten en regels trachten er het beste van te maken. Bezwaren van o.a. Heemschut, maar ook van de provincie en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg hebben al meerdere malen genoopt tot wijzigen van de plannen. Nogmaals het staat al meerdere jaren op de agenda van Heemschut Zuid-Holland.

De verffabriek gezien vanaf de rivier met daarnaast de directeurswoning. Foto's auteur.

De huidige fabrieksgebouwen steken een flink stuk boven de historische stadswal uit. Deze bebouwingshoogte kan in het nieuwe bestemmingsplan derhalve niet al te zeer naar beneden gebracht worden, er is ten aanzien van die hoogte in zekere zin sprake van een reeds verworven recht.

Ideaal en werkelijkheid

Het spreekt vanzelf dat in een dergelijke zaak ook de gemeentelijke monumentencommissie zijn standpunt bepaalt. Bij monde van voorzitter *mr. D.A. Slager* en commissielid de heer *J. van den Ende* laat de commissie weten de gang van zaken rond dit plan verre van gunstig te vinden. Zij heeft over de gehele lijn het gevoel erg tegen de stroom in te moeten roeien.

Al jaren pleit men voor het opstellen van een echt gemeentelijk monumentenbeleid en een gemeentelijke monumentenlijst. Te vaak is de commissie naar haar eigen mening te laat bij planvorming in de oude stad betrokken. Dat dan haar bemoeienis als vertragend of zelfs hinderlijk wordt ervaren is zowel te voorzien als te voorkomen. Officieel is de hele commissie op 31 december 1999 afgetreden maar de zittingstermijn is nu verlengd tot 1 juli 2000. Wel slaagde men erin, nota bene op grond van een interview met hem in Heemschut, oud-wethouder monumentenzorg van de gemeente Delft, de heer *W.A.G. van Leeuwen* voor te dragen om een eerste visie op de identiteit van Schoonhoven te ontwikkelen. De nota bevat maar liefst 25 voorstellen voor verder uit te werken en te formuleren beleid. Kort en bondig wordt gesteld dat voor een stad als Schoonhoven het behoud van monumenten gelijk is aan de zorg voor de identiteit van de stad. Iedereen die het havengebied nu bezoekt en het pleidooi van de historische vereniging voor het gewoon weer openleggen van de Scheepmakershaven met wat bescheiden bebouwing daaromheen aanhoort, denkt: die mensen hebben gewoon gelijk. Alleen ... Schoonhoven, zo deelt wethouder mevrouw *M. Holst-ten Brink* mee, is wel een artikel 12 gemeente. In tegenstelling tot sommige andere gemeenten in het Groene Hart heeft Schoonhoven er in de jaren '60 vanaf gezien explosief te groeien. Op zich een prijzenwaardige stellingname die nu echter de gemeente opbreekt: de bijdragen uit het gemeentefonds zijn gebaseerd op het inwoneraantal.

Schoonhoven krijgt eigenlijk al jaren te weinig geld om een bepaald voorzieningen-niveau te kunnen verwezenlijken dan wel handhaven. Het is voor de gemeente dan ook onmogelijk via een eigen investering in het gebied bijvoorbeeld de bebouwingshoogte omlaag te brengen of een betere aansluiting op de historische structuur te bewerkstelligen.

Zijaanzicht verffabriek met links op de achtergrond de rivier en de Veerpoort.

Erop af

De nieuwe flats in het gebied zullen op sommige punten vijf lagen, zo'n dertien meter hoog worden. Dat lijkt toch minstens één laag te hoog. Het is ook de vraag of hier met platte daken gewerkt zal gaan worden en op welke wijze die het plan doen aansluiten op het glooiend talud van de stadswal en de kapvormen in de oude stad. Wat echter nog meer zorgen baart is de rechttoe-rechtaan-werking in de plattegrond van het gebied. Schoonhoven heeft in zijn historische stadplattegrond een sterk rechthoekig karakter, we zeen daar al op. De oude hoofdvorm van de Scheepmakershaven zou hier toch minstens moeten inspireren tot een van het gangbare patroon afwijkende plattegrond. Een onverwacht rond accent in een overigens overwegend rechtlijnige, historisch stedenbouwkundige compositie. Op dit ogenblik lijkt vooral ruimte gebruikt en niet geschapen te worden. De Scheepmakershaven als omsloten, ruimtelijk voorspel op de weidsheid van de rivier onder de Veerpoort door hoort met deze planplattegrond definitief tot het verleden. Dat mag ronduit een verlies heten. Het laat de gemeente zeker niet koud, maar de middelen zijn beperkt. Wie brengt de creativiteit en het lef op Schoonhoven uit dit lastig parket te bevrijden? Een wespennest als dit lijkt gewoon te vragen om nóg intensievere bemoeienis door Heemschut. Erop af!!

Drs. L. van der Meule is bouwhistoricus en PR-medewerker van Heemschut Zuid-Holland.

Strijd om de ruimte

Er begint zich een waar Titanengevecht af te tekenen om de schaarse ruimte in ons land. Als aan alle ruimtelijke claims voor wonen, werken, recreëren en infrastructuur wordt tegemoet gekomen, komen we liefst 300.000 ha aan ruimte tekort, zo ongeveer de grootte van Zuid-Holland. *Minister Pronk* roept daarom als voorschotje op de discussie rond de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening, die dit najaar verschijnt, dat we nu maar eens serieus verder moeten gaan kijken dan de Randstad. Provincies als Noord-Brabant, Flevoland en Gelderland (sic) kunnen ook best een ruimtelijke bijdrage leveren, meent hij. De Randstad zelf kan door verdichting nog wel 40 procent van de bevolkingsgroei opvangen maar de rest moet toch echt een plek zoeken buiten de Randstad in onze mooie landschappelijke gebieden. Ik denk, dat minister Pronk eens wat beter naar de ontwikkelingen moet kijken, die al gaande zijn. Er kan nog veel meer op een acceptabele manier worden verdicht in de Randstad dan hij denkt. Vooral boven en vlak naast grote verkeersaders kan goed worden gebouwd. In en rond Den Haag, waar de minister zelf vandaan komt, worden hele kantoren boven op een drukke verkeersroute gebouwd en een nieuwe woonwijk vlakbij het verkeersknooppunt Prins Clausplein: Ypenburg. En in Voorburg bouwt de vermaarde architect *Balotra* een prachtige, groene woonwijk Sijtwende vlak naast en op de nieuwe verkeersweg naar de A4. In Amsterdam gaan alle wegen en spoorlijnen in het enorme Zuidas-gebied ondergronds zodat daar een imposante kantoorlocatie met veel woningen ontstaat. Voorheen van elkaar geïsoleerde wijken als Buitenveldert en de Rivierenbuurt worden op die manier heel mooi aan elkaar gebreed. Het is de minister toch bekend, dat met name Amsterdam bijzonder ruim is opgezet. Het gebied binnen de Ringweg is bijna even groot als dat binnen de périphérique van Parijs maar in dat deel van Parijs wonen wel zes keer zoveel mensen. Gelukkig begint dit in Amsterdam nu eindelijk door te dringen. De architecten *Bentham Crowwel* spelen hier ook al op in door de uitbreiding van de RAI over de weg terplaatse heen te ontwerpen. Nee minister Pronk, laten we eerst maar eens wat creatiever omgaan met de beschikbare ruimte in de Randstad voordat we de Veluwe, die al aan het verstenen is, gaan bebouwen. U hoeft niet bang te zijn voor het wegtrekken van de rijken uit de grote steden. Kijk maar eens naar zo'n luxe wijk in aanbouw als Sijtwende in Voorburg boven en direct naast de snelwijk. Het kan. En omdat u toch zo graag op reis gaat naar het buitenland, doe ook even het Nederlands paviljoen op de Expo in Hannover aan. Onder het motto 'Holland schept ruimte' zijn daar vijf landschappen op elkaar gestapeld in een oogstrelende futuristische constructie.

WAARNEMER